

Рецензия

от проф. д-р Галина Георгиева Лардева – АМТИИ Проф. Асен Диамандиев
Пловдив, научно направление 8.2.,
за дисертационния труд на Васил Владимиров Ангелов на тема „Историческа
основа и технологична проблематика на съвременното мецотинто“

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Проблемът, към който докторантът се насочва, е със сигурност значим, но е останал до този момент почти изцяло неразработен в българската изследователска практика. Присъствието на графичната техника мецотинто в съвременния художествен процес е любопитен проблем, особено тъкмо с оглед на характерното отнасяне към нейното историческо развитие. Казано по друг начин, значимият въпрос е в това какво от стъпките в историческото развитие на техниката подтиква и насочва съвременните търсения, защо тази техника с отчетлива интензивност на развитие във времето от 17-18 век се оказва предпочитана днес, макар и от един сравнително ограничен кръг художници, какви творчески задачи решават те с нея.

Наред с този съществен рецептивно-исторически проблем трябва да се има предвид и чисто приложният потенциал на темата: в българския контекст е налице известен информационен дефицит не само по отношение на историята, но и спрямо чисто технологичната проблематика на мецотинтото. Не е трудно да се установи, че у нас липсва минимален свод от актуални публикации по двете основни тематични разклонения от изследването на Васил Ангелов.

2. Формулирани цели и задачи на дисертацията.

Във връзка с отбелязаните по-горе дефицити може да се каже, че целите и задачите на дисертацията се разбират от само себе си: да се събере от чуждоезикови източници и да се прекомпозира един корпус от информация,

който да бъде от непосредствена полза за бъдещите студенти и изобщо към художници, насочили се към техниката мецотинто. Самата отчетлива и ясна композиция на работата спомага за точното и адекватно формулиране, както и за насочването на тези намерения в развитието на разработката. Отделните проблематични топоси са очертани както по своите времеви ядра (епохи), така и по географското си разполагане и развитие – с характерното внушение за последователност и взаимна обусловеност на протичащите процеси. В нито един момент на работата не се забелязва колебание на ясно формулираните тематични ядра или напускане на изложението на предначертаното.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Няма съмнение, че кандидатът познава отлично проблема на дисертационния труд – както по отношение на технологичните характеристики на мецотинтото, така и по отношение на историческия срез на неговото развитие. Дори може да се каже, че познанията, които Васил Ангелов въвежда в труда си, са повече от необходимите за целите на работата. По такъв начин детайлното навлизане в исторически и технологични подробности придобива ефект на увеличаване, от който на места научното проблематизиране „потъва“ или „изостава“. Но за сметка на това от трайния импулс към подробности, допълнения и детайли става ясно подчертано личното отношение на автора към проблема, може да се усети една неподправена пристрастеност, която води автора към знания за техниката на мецотинтото и нейната история.

Използваната в работата на Васил Ангелов научна литература е напълно релевантна на проблематиката. Самото въвеждане на използвания в труда корпус от научни разработки (почти без изключение на английски език) представлява самостоен принос. Дори само непосредственото рефериране на използваните издания щеше да бъде в състояние да издържи тежестта на дисертацията, стига дисертантът да беше обърнал внимание на особеностите и нюансите в различните изследователски (а сред тях и свидетелски) гласове.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Тук трябва да се посочи, че за съжаление отношението към източниците в работата на Васил Ангелов подлежи на критика. Липсва подредена по какъвто и да е начин библиография, която да носи представата за обзримост. Изброените от с. 201 до с. 207 четиридесет и осем заглавия са поставени според мястото на цитирането си в текста, като при това са твърде разнородни: исторически свидетелства, съвременни наръчници, мащабни исторически прегледи, текстове от каталози. В автореферата, който иначе предава точно съдържанието на работата, фигурират само четири заглавия. Още по-съществено е, че в историческите разкази за развитието на мецотинтото авторът често не съумява да открие своята гледна точка, да изведе ясно изследователската си посока от прочетеното. От изложението читателят не може да получи ориентация дали картината, която текстът на Васил Ангелов очертава, е единна (консенсусна) научна проекция, къде има (или е имало) controverси, научни спорове, неясноти, както и какви са характерните позиции на цитираните съчинения. Бързам да допълня, че причина за това е твърде личното отношение на автора към темата. Оттук произтича характерната липса на дистанция и научно отстранение спрямо използваните разработки. Така докторантът вижда (желае да вижда) историята на техниката мецотинто не като научен конструкт, а като завършен в себе си абсолютен, който – тъкмо бивайки абсолютен, произвежда инспирации и високи художествени стойности и до днес. Затова смятам, че недостатъчно коректното позоваване на източниците е следствие на тази лична пристрастеност на автора, а не на изследователска недобросъвестност.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Във връзка с казаното в предишните параграфи изследователският модел на Васил Ангелов може да се формулира по следния начин: отчетлива асиметрия между безусловното приемане на логическата (и структурната) последователност на едно историческо развитие на техниката и – за сметка на

това – извеждане на подчертано личното присъствие на автора в полето на представената традиция. Пред нас е активният избор на труда да ни представи една „гладка“ (или „ненаграпена“, ако използваме фигуративно езика на технологията) картина на историко-географското разпространение на мецотинтото, която със своята вътрешна обусловеност и последователност предоставя основание за присъствие на графическата техника тук и сега. Необходимо е да се каже, че тази концепция до голяма степен съответства на поставената цел на дисертационния труд. Като си дава сметка, че в модела на имплицитните му читатели не се генерира интерес към сферите на иконографския анализ или на чисто рецептивната история на мецотинтото, работата практически набелязва чертите на една експлицитна поетика, приела проследената история като своя.

Може да се каже, че общият енциклопедичен тон, който тази „гладка“ научна картина носи, има своите положителни страни във връзка с описанията на техниката, но и своите слабости (например във връзка с неравномерните исторически или географски уточнения). При това тази настройка понякога подвежда изследователя към лесни обобщения като „Въвеждането на хартиените пари и кредитите довежда до началото на капитализма“ (с. 9).

6. Проблемно описание на труда

Разработката на Васил Ангелов се състои от увод, три глави, заключение, описание на приносите и приложение, състоящо се от 344 илюстрации, които представят примери за техниката от нейните начала от средата на 17 век до наши дни. Първата глава представя исторически разказ за развитието на техниката, втората е доминантно рецептурна, а третата се насочва към съвременни изобразителни и технологични похвати, като отново подрежда явленията по географски и персоналистичен принцип.

Тук трябва да се каже, че фокусът на 17-18 век предоставя добри възможности за херменевтична интерпретация, особено във връзка с непосредственото приложение на техниката мецотинто: да уподобява живопис, да уподобява

мащабност, изобщо да постига достоверност в уподобяването, да създава внушение за изящност и богатство на детайла, да предава дълбочина и обемност на светлинни и цветови нюанси и – не на последно място – да се отличава с относително висока репродуцируемост. Изобщо от гледна точка на историята на изкуството същностен е проблемът за мецотинтото като (поне в определени моменти от развитието си) техника на възпроизвеждане, на „пренасяне“, на „превод“ на живописните (или други) произведения в графически.

Оттук нататък основна проблемна задача е проследяването на редица линии на хомотетия: така вътрешните подобия между исторически, социални, икономически, политически, художествени и редица други полета следва да покаже „закономерното“ появяване и развитие на мецотинтото тъкмо в средата на 17 век: времето на кунсткамерите и бароковите възприятия. – В този момент развитието на мецотинтото се движи паралелно с придобиването на значимост на личността с нейните желания и капризи, с паралелното (редом с човешкото) съществуване на изисканите и изящните предмети, с очертаването на възхода на личните колекции, които търсят уподобяването на колекциите на владетелите, които търсят уподобяването на многообразното единство на света. В историческото развитие следват явления на географско, смислово и знаково преместване (например на холандските графици към Англия), пренасочвания на иконографията, жанровата система и ролята на техниката, протичащи паралелно със значими обществено-политически и икономически трансформации. Въз основа на натрупания символен капитал на техниката романтизмът прави нов съществен опит за преориентиране на мецотинтото – този път към художествена автономност. Промени от друг порядък настъпват във времето на индустриализацията след първите десетилетия на XIX век – „ерата на стоманата“ (58), както озаглавява новото пречупване разработката.

Постепенният залез на мецотинтото в хода на XIX век авторът свързва на първо място с откриването на фотографията (78). Тук по-съществено значение обаче има едно друго наблюдение: авторът вижда упадъка на техниката като предпоставка за освобождаване на художниците от принудите на занаята (81 сл.) – перспектива, която обуславя развитието на техниката в най-ново време. –

Всички тези пречупвания са разпознати (или предадени) като значими моменти. Пропускането да се направи акцент върху променените рецептивни ситуации във всеки следващ момент не пречи на работата да изпълни своите поставени задачи.

Във втора глава авторът преминава към описване на технологията, като излага представянето на различните видове плочи (със съответните характеристики и специфики), на процедури по нагряване, на работния инструментариум, различните способи на прехвърляне на изображението на плочата, контрола на тоналните стойности, подготовката на печатане и т.н., като се стигне до проблемите на съхраняването на готовия отпечатък. Това е една много добре подредена в своята последователност част, която се отличава с нагледност и практическа насоченост. Тя е написана на достъпен, но понятийно плътен език. От особено значение е, че авторът представя алтернативни възможности, като очертава различни технически избори, които биха могли да изведат художествените интенции по различни пътища.

Третата глава, която поставя фокус върху съвременната художествена практика на мецотинто, се движи подобно на първата въз основа на географско структуриране, като преминава през различни индивидуални почерци на автори от Европа – Америка – Азия – България. Прави впечатление голямото количество имена, обхванати в прегледа (около 40), което отчасти е за сметка на твърде беглото им насочване към характерни проблеми.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

– Събирането, подреждането и обобщаването на широкоспектърна професионална информация за графичната техника мецотинто и нейните технологични процеси, както от нейното активно осмисляне от перспективата на личния опит, представлява най-същественят принос на дисертационния труд на Васил Ангелов. В този план изложението следва пряко емпирически резултати, като извежда в акценти спецификите на такава графическа техника, в която

съотношението между историческо и съвременно присъствие е силно асиметрично в полза на миналото.

– Съставената хронология на развитието на техниката също представлява принос за българската графична култура – както като конкретно историческо научно знание, така и като специализирано пособие за графици, доколкото практиката и художественото присъствие на мецотинтото са в тясна връзка със специфични исторически процеси (на първо място със спецификата на бароковата култура, с опита на контрареформацията в Средна Европа за стабилизиране на католицизма, с присъствието на Холандия като ускорителен фактор на обществено-културните процеси и като убежище за множество общности и индивиди и т.н.).

– Самостоеен принос представлява прегледът на творческите постижения на близо четиридесет съвременни графици, измежду които осем български автори. Избраните примери са вътрешно хомогенни и въпреки своята пестеливост, въпреки свеждането на информацията до основни биографични и тематични акценти създават представителна визия за съвременната художествена практика на мецотинтото. От съществено значение при това е включването на една своеобразна перспектива на експлицитна поетика: представянето на художествените решения от собственото творчество на фона на очертаното историческо и технологическо развитие.

– Приносно е включеното към разработката богато приложение от 344 илюстрации, които са пряко свързани с дисертационния труд и очертават една вътрешна логика на неговото последователно развитие.

8. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Авторът посочва една апробационна публикация от представения дисертационен труд: „Ранна история на мецотинтото – откриване и разпространение“, издадена през 2019 г. в списание „Език и публичност“ (издание на НБУ). В днешните условия на ново свиване на публичността този резултат да се възприеме като постигнат екзистенцминимум.

В действителност дисертационният труд на Васил Ангелов има потенциал за издаване като научнопрактическа монография въз основа на приносния си характер за българското културно пространство. За тази цел той трябва да редактира, като (1) се направят по-видими зоните на цитиране, като (2) се балансират някои твърде лични рефлексии („Първият ми досег с мецотинтото беше в трети курс в НХА и той беше много несполучлив, толкова се ядосах, че смачках и изхвърлих цинка в кофата и се зарекох, че никога няма да пипна повече тази техника“ – с. 186) и (3) като се вземат предвид редица преводни и персонални несъответствия: името на Каспар Дитрих (значително по-рядко се среща като Теодор Каспар) е фон Фюрстенберг, а не Фурстенберг, Уилям III от Ориндж (28) е Вилем (или Вилхелм) Орански, неволни „кръстосвания“ на топоними като „Аугсберг“ (54) и Нюрнбург (52) и т.н.

9. Лични впечатления

Познавам работата на Васил Ангелов като един от активните млади, но вече утвърдени художници от групата ПРИНТ НЕСТ (заедно с Горан Тричковски, Павел Целкоски, Зоран Мише, Иван Матеев), които успяха както с творчеството на всеки един от тях, така и с общите си групови и концептуални изяви да наложат автономното и авторско присъствие на съвременната графика в художественото поле на България. Искрената пристрастеност към творческата работа и приемането на художествените задачи като всекидневно предизвикателство изграждат вътрешната мотивация, която е основен двигател на този успех. Затова съм убедена, че дребните несъвършенства в работата на кандидата произтичат от бариерата на писменото слово, а по никакъв начин не са свързани с недостатъци в научната подготовка.

В заключение – дисертационният труд на Васил Ангелов показва, че кандидатът разполага с достатъчно познания в областта на техниката мецотинто както в синхронен план, така и в перспективата на историческата диахрония. Въз основа на това предлагам на уважаемото научни жури да му присъди

образователната и научна степен доктор в професионално направление 8.2. и уверено гласувам „за“.

Проф. д-р Галина Лардева

2 февруари 2022 г.